

riječi zbog njezina stranog podrijetla, kao što toleriramo mnoge strane, pa i turske riječi, kada bi nam ona i danas označivala posebnu nijansu, kojom bismo se u književnom jeziku mogli korisno poslužiti. Ali pitanje je, nema li taj pridjev posebnu obojenost, koja joj priječi nesmetan ulazak u rječnik književnog jezika kao ravnopravan opozitum pridjevu *slijeþ*.

(Svršit će se.)

VARIJACIJE NA TEMU PRENOŠENJA AKCENATA NA PROKLITIKU

Bratoljub Klaić

(Svršetak)

Od ostalih je veznika u takvu položaju počesto veznik *da* (usp. *dà rečēš, dà dōdēm*, Betonung 210), kao što se vidi iz primjera: »*Dà vidiš* koga gdje da prestaje od boja (dakako *òd boja*) strašnog« (Ilij. VI, 480) ili: »Mnogo zemljomičnog boga zemljotresnog moljahu oni | *Dà mogū* veliko srce potómka Eákova sklonit« (Ilij. IX, 184), odnosno: »Ej da se muž moj takav nazove, *dà budē* takav« (Od. VI, 244), zatim veznik *kad* (usp. *kàd vidīte, kàd prīmīš*, Betonung 210), na pr.: »*Kàd budē* iz boja (*čit. iz boja*) išo i oruþje krvavo sobom | Nosio . . . (Ilij. VI, 480). Uz prezent spominjem i imperativno *nek* u stihu: »*Nèk počnē* i kako gòd će on, učinit ću i ja« (Ilij. VII, 286).

Za imperfekt bilježim primjer: »*Sà vràta nē pūštāše* Odiseju bijelih ruku« (Od. XXIII, 240), koji ne mogu dovoljno snažno istaći, jer se, osobito u posljednje vrijeme, potpuno zanemaruje akcent toga glagolskog oblika, te je prava muka i s dobrim štokavcima, da ih čovjek odvikne od težnje za akcentom aorista (*ne pūštaše*) u ovakvim slučajevima. Sam pak aorist imam u primjeru: » . . . prepoznah požiljak, kud ga je nekad | Bijelim zubom vepar rasporio, *ì htjedoh* tebi | Kazati . . .« (Od. XXIII, 75), gdje je akcent jasan iz slučajeva kao *nē htjedoh* (Gram. i stil 243). Jasan je i akcent u primjeru: » . . . tuga strahovita Hektoru srce | Obuzme, ali ga pusti nek leþi, ako mu *ì bi* | Źao drugara . . .« (Ilij. VIII, 125), jer tu ovakav akcent stoji prema *dòbi* i sl.

Bilježim i dva primjera za imperativ: »Onda u feački grad okreni *ì pitāj* ondje« (Od. VI, 298) i: »Nego deder mi san istumáči *ì čūj* ga sada« (Od. XIX, 535), u kojim primjerima akcent na proklitici stoji prema složenom *zàpitāj* odnosno *pòčūj*.

Ne možemo naprotiv prema složenom obliku odrediti akcenta na proklitici u stihu: »*I misleć* tako smislih, da ovo bolje će biti« (Od. X, 153), jer svršeni glagoli toga oblika nemaju. Zato valja glagolski prilog uzeti s negacijom, a tada imamo *nē mislēći*; po toj analogiji ne će biti teško ra-

zumjeti i akcent *ì mislěc*, to više, što glagoli kao *misliti* nose na prefiksu spori akcent uvijek, osim u 2. i 3. licu jednine aorista (*pòmislì*).

Još imam dva glagola u participu aktivnom, i to vrlo običan slučaj: »Tako Odisej zač med ljepòkosě djevojke šćaše, | Ako je *ì bio gò*, jer nužda ga gonjaše na to« (Od. VI, 136), odnosno u srednjem rodu: »Radi, kako te volja, al' s toga *ně bilo svađe*« (Ilij. IV, 37) i ponešto neobičniji primjer: »Koji je njega sad med množinom ostalih ljudi | Častio *ì slavio*: kratkovječan imo je biti | Hektor...« (Ilij. XV, 612).

6. Ueznici

Za spoj veznika s proklitikom (veznik + veznik) našao sam neakcentuiran primjer na početku XV. pjevanja Ilijade: »*A pošto* kolje već i opkop Trojanci prebježe | *I pošto* danajske ruke savladaše od njih množinu, | Onda kod lađa stanu i ostanu malo stojěci« (Ilij. XV, 1 i 2). Problem, da li *à pošto*, *ì pošto* ili *à pošto*, *ì pošto*, može se riješiti analogijom na *nìpošto*, *nì za što* u korist prve alternative.

7. Prilozi

Veza proklitike i priloga, gdje prilog postaje od pridjeva, i to od određenog oblika srednjeg roda, jasna je iz onoga, što je rečeno u stavku o pridjevima. Akcenti *ì često* (Od. V, 389) i *ì brzo* (Od. XIX, 460) i sl. odgovaraju tamo spomenutim primjerima *ì lūd*, *ì gūst*, *dōgūsta*, *nākrivo*, odnosno složenima *pōčesto*, *nābrzo*.

Kod kratkih osnova bilježim naprotiv samo spori akcent: *ì vrlo* (Ilij. XVII, 399), *ì višē* (Od. XVIII, 268), *ì mnogo* (Od. XIV, 200), *ì boljē* (Od. XXIII, 114) i sl., premda bismo prema *nā boljē*, *nā gorē*, *sūvišē* (Betonung 208) mogli za neke od ovih primjera očekivati i drugačije. Ovdje su očito primijenjene dublete, o kojima se također govori na spomenutom mjestu u Rešetara.

Akcent spori prenose na proklitiku i mnogi drugi prilozi (nepridjevskog postanja), kao *nì ondā* (Ilij. XXI, 375), *ì neka* (Od. I, 90), *ì vazda* (Od. VI, 257), *ì već* (Od. XII, 232), *ì još* (Od. XVIII, 65), *ì svud* (Od. XXII, 23), *ì nikud* (Od. XXII, 140). Tako očito valja čitati *ì tamo*, koje je neakcentuirano u stihu: »... ili izid'te | Na polje *ì tamo* plač'te i ostav'te oružje ovdje« (Od. XXI, 90), osobito ako tu vezu usporedimo sa *òvamo*, *ònamo*. Posebice ističem stih: »... ako i jesam | Srdit, jer lud nijesi ni vjetrenjast *nì prije* bio« (Ilij. XXIII, 603), jer sam sprijeda spomenuo akcent *štò prije* (Ilij. II, 29). Tu bi vjerojatno stajalo *štò prije*, da naglašivač nije htio držati akcent zamjenice *štò*, a sigurno bi i u stihu: »Gdje je *ì prije* spavo, kad san bi ga snašao slatki« (Od. XIX, 49) naglašivač stavio akcent *ì prije*, da je ovu vezu htio označiti naglaskom.

Riješimo li akcent *ù polak* u stihu: »Reče i Driopu koplje zabode *ù polak* vrata« (Ilij. XX, 455) analogijom na akcent *nàpola*, *pòpola*, *ùpola*, preostaje nam još problem akcenta *ì odmāh* (Ilij. XVII, 484 i Od. X, 57) prema *ì odmāh* (Ilij. V, 494). Ako međutim uzmemo u obzir, da u oba slučaja akcenta *ì odmāh* imamo veznik *i* na početku stiha i pisan velikim slovom, možemo lako taj akcent odbiti na tehničku nemogućnost. Pravilno može biti samo *ì odmāh*, kako je i štampano u (citiranom) stihu: »Tako reče Sarpedon, a Hektora za srce riječ | Ujede *ì odmāh* s kola u oružju na zemlju skoči«, jer imenica *māh māha* prenosi na jednosložnu proklitiku akcent brzi, koji se u dvosložnoj mora naći na njezinu prvom slogu (*māh* — *òdmāh*, *ì odmāh* kao *grād* — *ù grād*, *mìmo grād*).

Na kraju jedna napomena: Nitko ne tvrdi, da su Maretićeve složenice u izrazima kao *mjedenhalja Ahejac*, *konjokrota Trojanac*, *krasno-pojasna dojkinja*, *krasnohaljka jetrva*, *gustogrivi šljem*, *ljudogubni boj* i sl. dobre i lijepe. ali jednako tako nitko ne može tvrditi, da nisu bile potrebne i da nisu stvorene u duhu naših složenica. Tako je i s akcentuacijom, obrađenom u ovom članku. Ona nikoga ne obvezuje apsolutno, ali da izvire iz naših akcenatskih mogućnosti i da je uvelike pomogla izgradnji našeg heksametra, o tome nema i ne može biti sumnje. A nama je u Kazališnoj akademiji i potrebna, sve dok tkogod, kako sam sprijeda rekao, ne prevedu Ilijadu i Odiseju drugačije i »bolje«.

OSVRTI

I LOKALNA BI ŠTAMPA MORALA VIŠE PAZITI NA PRAVILNOST U JEZIKU I PRAVOPISU

Mnogi kotarski centri u Hrvatskoj izdaju svoje listove, najčešće tjednike. Ti listovi ponikli su svaki na svom području kao postulat suvremenih naših političkih, ekonomskih i kulturnih zbivanja, te su živa manifestacija naše socijalističke demokracije, u kojoj slobodno dolaze do usmenog i pismenog izraza konstruktivne misli naših radnih ljudi. Za razliku od velikih listova, republičkih i saveznih, ti kotarski listovi obično se zovu lokalni.

Jedna od programskih djelatnosti lokalnih listova jeste njihova *kulturna* djelatnost u narodu određenog kraja. Međutim, može se

postaviti pitanje, da li je kulturna misija njihova uvijek dosljedna i potpuna, ako pogledamo, kako vrše svoj kulturni zadatak u pogledu kulture književnog jezika. Odgovor na to pitanje, nažalost, može biti u najviš: slučajeva samo negativan.

Gotovo svi ti listovi malo pažnje posvećuju pravilnosti u jeziku i pravopisu. Imade listova, koji su od broja do broja puni i prepuni stilskih, gramatičkih i pravopisnih pogrešaka. Takvih pogrešaka može se nabrojiti na stotine, i to samo u jednom broju od ciglih četiriju strana. Tome se svatko mora čuditi, tko zna, da u svim mjestima, u kojima izlaze ti listovi, ima nastavnika hrvatskosrpskog jezika, kojima je taj jezik struka i koji bi s malo truda i, dakako, za mali honorar mogli obavljati jezičnu ko-